

8M-1,
A70

A70

No. 1010
S. IMPROMPTU PL. ABOLTI

TOLDI SZERELME

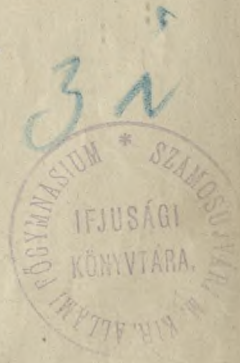

1956
1646
193
2

IRTA

ARANY JÁNOS.

BIBLIOTECA JUDEANA
— CLUJ —
SALA DE LECTUR

Stăruț Populer al Reștinel
Biblioteca Centrală
ELSŐ-HARMADIK ÉNEK.

1902
évi beszerzés.

BUDAPEST,
KIADJA RÁTH MÓR.

17 FEB. 1961

28.796

894.511 - 1

EMERSONS IDIOT

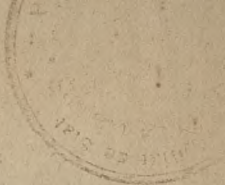
1851

EMERSONS IDIOT

EMERSONS IDIOT

Hornyánszky Viktor könyvnyomdája.

EMERSONS IDIOT

ELSŐ ÉNEK.

z idő akkoron szép folyással vala.“

Illosvai.

1.

Visszanéz a magyar, sóhajtva néz vissza,
Te dicső hajdankor! fényes napjaidra;
Szomorú tallóján ösi hírnevének,
Hej! csak úgy böngéz már valamit — mesének.

Engem is a bánat megviselvén zordul,
Vigaszért hő lelkem a múltakba fordul;
Azokkal időzöm a kik másszor voltak:
Mit az élet megvon, megadják a holtak.

2.

TOLDI jut eszembe, kiről, még ifjonta,
Játszi elmém könnyü énekét elmondta;
Egyszerű az ének, rajta semmi dísz tán,
De a szívből fakad melegen és tisztán.

Oh! ha — nem a hírért, nem a dicsőségért,
Nem, hogy a világnak üssek vele czégért,
De, hogy a dallásban lelkem átifjodnék —
Oh, ha még egy olyat énekelni tudnék!

3.

Ifju Lajos király atyja trónján üle,
 Urak és leventék szolgáltak körülé;
 Budán székelte immár, az új palotában,
 Mely tündéri fénynyel épült mostanában.

Toldi a királynak volt személye mellett,
 Ideje harczjáték- s dáridóban tellett;
 Paizsán a cseh főt czímerül mutatta,
 Tizenegy nemesfi szolgálván alatta.

4.

S már lecsöndesült a háborúk morajja,
 Felvirult a béke, mint egy zöld olajfa;
 Már pihent a bajnok maga kénye-kedvén,
 Nehezebb időkre erőt gyűjtögetvén:

De Lajos kerülté puha párnaszékét,
 Mert az ő nagy lelke nem hagy neki békét:
 Elmegyek, fordúlok egyet-kettőt, szóla,
 Hiszen én vagyok az ország számadója.

5.

Senkinek se mondá, titkon útra készült,
 Ócska dolmányt szerze, s egy ütött-kopott szűrt,
 Rossz süveg fejében, vállain kötőfék,
 Akkor egy otromba lóra fészkelődék:

Lovait kereste, mint szegény kárvallott,
 Szedte a begyébe a mit látott, hallott:
 Merre mi panasz van; mi a népség terhe;
 Hogy teszik a törvényt a szegény emberre.

6.

Három nap bolyonga. Harmadnap estenden
 Megállott egy falu végén, hogy pihenjen :
 Gyönyörű mezőt lelt, puha bársony rétet,
 Leszállott a lórul, gondolva, megétet.

A nap is lehajtá fejét nyúgalomba,
 Piros paplanát szép orcájára vonva;
 Hát neki hol vetnek, vajon, ágyat, hol hál?
 Szállást kér valamely jószívű bokornál.

7.

Nagy fehér ház volt a falu szélső háza,
 Oda ment itatni, hogy kizaboláza;
 Nyitva volt a kapu, azaz nem is nyitva,
 Hanem a sarkából messze kihajítva.

A kutyák azonban rátámadtak csúnyán,
 De a kúton áll a szép hajadon lány,
 Szólott a kutyáknak, azok szót fogadtak
 S egyenkint morogva hátra sompolyogtak.

8.

Akkor mond a király : „Szépséges kisasszony,
 Útas ember vagyok, szabad-e itatnom?“
 Felelt a leányzó : „Ugyan hogyan volna,
 Szegény ember, — hanem hova megyen már ma?“

Jobb bizony, ha nálunk megpihen kegyelmed,
 Holnap idejében megin' útra kelhet.“
 És a szép szavakhoz nézett is oly szépen,
 Hogy repesett a szív a király mellében.

9.

De felelt az útas : „Követem személyét,
 Ilyen úri háznál nem forogtam én még;
 Másutt is találok valamely szállásra :
 Úrnak úr, szegénynek szegény illő társa.“

Hallá ezt a gazda, és a tornác alól
 Parancsolva-formán a beszédjébe szól :
 „Igen hát, öcsém, de nem addig van ám az!
 Ki itt esteledik, bizony itt is hál az.“

10.

Avval hátra inte s előjött egy szolgálta :
 „Péter, a lovat kend beköti az ólba,
 Te pedig, barátom, gyér a házba vélem,
 Mert nem még el innen, engem úgy segítjen!“

Tetszett e magyar szív a fejedelemnek :
 Nem is a kis házba, a nagy házba mentek;
 Ott az asztalfőre ülteti vendégét;
 Hasztalan szabódik, nem hágy neki békét.

11.

„Angyalom Piroskám,“ a gazda kiszólal,
 „Hoznál egy ital bort a fehér kancsóval!“
 Megfogadta a szót, az edényt kimosta
 S felhozá a jó bort gyönyörű Piroska.

„Nosza, édes lányom, mutass emberséget,“
 Unszolá az apja, „kínáld a vendéget.“
 Ráköszönte a lány, de rögtön kifordul,
 Tüzes lett a képe, de nem a kis bortul.

12.

Mig Piroska dolgát végezte a konyhán,
 Folyt a szó odabenn, az ital is folyván;
 Mikor pedig a tál asztalra kerüle,
 Mind a hárman helyet foglaltak körülé :

Legfelül a király, oldalvást a gazda,
 Szembe a királylyal, legalul, Piroska :
 Hej! ha tudta volna, az útas ki légyen,
 Vacsorája miatt megölné a szégyen.

13.

Pedig volt, a mennyi szemnek szájnak kellett :
 Szép fejes saláta, kövér bárány mellett;
 Jó lepény, túróval; eper és cseresznye;
 Lépes méz a kasbul frissiben lemetszve,
 Tiszta mint az arany, illatos, mert rajta
 Kedvesen megérezett a virág zamatja;
 Hozzá a jeles bor, érmelléki fajta,
 S a szép lyány mosolygó, piros ábrázatja.

14.

Mindez a királynak tetszett igen nagyon,
 Kicsi kéne hozzá, hogy magán kiadjon,
 Úgy kinyilt a szíve, oly nehéz volt néki,
 Hogy magát egészen mért nem öntheté ki.

Lelkéről a titok — ez a lenge fátyol —
 Mint az árnyék, majd-majd ellebben magától;
 De meg' arra gondol : hátha megijednek?
 Mért szakaszsa végít ennek a jó kedvnek?

15.

„Ejnye öcsém, azt se kérded, kinek hínak :
 Ha hallottad hírét a vén Rozgonyinak . . .“
 Szóla most a gazda : „Pedig úgy illenék,
 Hogy már most egymásra kancsót ürítenénk,
 Más egészségeért, a magunk javáért,
 Új barátságunknak állandó voltáért,
 Hazáért, királyért . . . hanem még egy hia :
 Becsületes neved, édes atyámfia?“

16.

Válaszolt az útas : „Éltesse az isten!
 A Rozgonyi urak híres urak itten,
 Gazdagok, vitézek, a mint hébe-hóba
 Emlegetni hallám, gyermekségem óta.
 Makkos erdejök nagy; faluik, pusztáik,
 Ménes-gulyabeli és sertés marháik; —
 Hogy-hogy nagy jó uram épen azok féle!
 Tartsa meg az isten, háza örömére.“

17.

Ráivék, azután ilyen mesét mondott
 (Melyet ivás közben hirtelen kigondolt) :
 „Jaj, biz én nem igen dicsekszem nevemmel,
 Szegény fiú vagyok, noha nemes-ember.
 Nagyon megromlottam; valamely zsványok
 Három új hámomat üresen hagyának,
 Ki miatt szántatlan, vetetlen maradtam;
 Nagy földet bejárom, de rá nem akadtam.“

18.

„Különben Apáti volna lakóhelyem,
S mikor otthon vagyok Csuta György a nevem;
Csuta most, de apám azt vitatta holtig,
(Hamis bor, az ember nyelve hogy' megoldik!)

Azt vitatta, mondom, szegény jámbor öreg,
Hogy a nemzetségünk *Árpád* vérből ered
Lyányágon. S neheztelt, hogy nem hitte senki,
. . . . Lánchordtát, nagy uram, hát ne nevéssen ki!“

19.

Felelt Rozgonyi úr: „Mondasz, hé, valamit :
Régóta vizsgálom képed vonásait :
Szemed járásából mindjárt kiláttam azt
Hogy, ha nem vagy is úr, nem vagy bukó paraszt.

Ki tudja? ki merne hitet mondani rá?
Hol fel a talpával a kerék, hol alá;
Bocskor a lábán ma sok régi nemesnek :
Megjárod bizony, ha még királynak tesznek!“

20.

Jót nevettek rajta mint valami tréfán;
Mosolygós arczával távozott a szép lyány;
Csuta György pedig szólt (már csak így nevezem) :
„Hm! királynak? engem? nehezen, nehezen“

De, négy szem közt mondva, bizony a mostani
Királyra is tudnánk sok hibát mondani —
„Mit!“ kiált Rozgonyi : „öcsém uram, hallja! . . .“
S rácsapott öklével a kemény asztalra.

21.

Nevetett a király : „No no, édes uram . . .
 Hanem, szó a mi szó, gyönyörű lyánya van :
 Milyen a járása, termete, milliom!
 Csak úgy libeg-lobog, mint egy szál liliom.“

Ránézett a gazda, úgy kételkedőleg,
 Hogy minek gondolja : tán leánynézőnek?
 Miután a szemét az nem sütötte le,
 Sohajtván egy nagyot, ily szókkal felele :

22.

„Haj!“ elkezdi „mondjam? ne mondjam? mi haszna :
 Minden embernek van baja meg panassza,
 S én az én bajomat meg nem gyógyíthatom :
 Nekem ez az egy lány örömem, bánatom.“

Örömem szépsége, örömem jósága,
 Ő lelkemnek lelke, szemem szép világa,
 Házam drága kincse, kertem gyöngyvirága :
 De mégis hiába : hej! mégis hiába.“

23.

Itt megállta kissé, szemeit törölvén.
 „Rajtam ugyan bételt : új király, új törvény :
 Most fiágra szóló apárul-maradtat,
 Kinek fia nincsen, lányára nem hagyhat.“

Ez az én keservem, ez az én bánatom.
 Renyhe fog czivódni sok szép birtokomon,
 Idegen rokonság, kinek életemben
 Egy pohár borát, egy jó szavát nem vettem.“

24.

Neki szomorodott rajta egy kicsinyég,
Szomorúbb is volna, hogyha rá nem innék
És ha nem biztatná a kivel beszélget,
Jó tanácsot adván és jó reménységet.

De Lajos elkezdi, gondolkozás után :
„Volt-e már e végett, nagy jó uram, Budán?”
Fejét rázta, hogy nem; igazán, nem is volt,
Azt se tudta, hogy mért kérdi Lajos e szót.

25.

Hogy pedig a király min gondolkozott el,
S mire czéloz ilyen kérdő felelettel,
Megmondom : azalatt esze Budán jára,
Hú emlékezetben derék Toldijára.

Mint arany vetéllő, gondolatja jött, ment,
Toldiról meg vissza Piroskára röppent,
Őket arany szállal szötte, fonta össze,
S a lelke mosolygott : milyen egy pár lessz e!

26.

„No hát“ monda ismét „fogadja tanácsom,
Menjen a királyhoz, kérje meg alásson :
Uram fejedelmem, én ez meg ez vagyok,
Felségedhez ebben meg ebben fáradok,

Nevezet szerint, hogy van nekem egy lyányom,
De fiam nincs, kire a birtokom szálljon :
Tegye azt felséged *mintha fiú volna*,
Írja örökségem kedves leányomra.

27.

„De mivel a király még fiatal szintén,
 (Nem hiszem idősebb egy nappal is, mint én)
 Torna-bajvivásnak, hallom, kedvelője :
 Mondok egy okos szót : kettő lesz belőle :

Kérőjét nagy uram ne csak ingyen kérje :
 Harczy játékot tart (módja van) ígérje,
 És hogy szép Piroskát a győzőnek adja ;
 Így aztán, remélem, lesz is foganatja.“

28.

Megörült a gazda : „Héj be áldott szó ez !
 Hogy ne tenném meg, ha tudnám hogy való lesz !
 Beh nem válogatnék gazdag vőlegénybe !
 Lenne itt elég, mit aprítani a téjbe.

Öcsém, öcsém : akkor én csak *embert* néznék,
 Nem kéne egyéb, mint személyes vitézség :
 Ki mindet legyőzné vitézi játékon,
 Annak adnám díjul kedves ajándékom.“

29.

Ragyogott a szeme, az orczája égett,
 Mintha így biztatta volna a vendéget :
 „No fiú, ha tetszik a Rozgonyi lyánya,
 Állj elő, mutasd meg hogy te sem vagy gyáva.“

Pedig annak más volt, lám mondom, eszében ;
 Tündökölt már szíve boldog szerelmében :
 De mint földön a nap tükröz új napokat,
 Úgy ohajt a boldog látni boldogokat.

30.

Még egy jó darabig fenn beszéltek erről,
 Azután egyébről, azután mindenről,
 Azután késő lett, a király is bágyadt
 S megveté Piroska a drágaszép ágyat.

Apjának, magának ott az első házban,
 Vendégnek külön, a benyiló szobában :
 Czifrát, mennyezetest, négy oszlopon állót,
 Kétfelé hajtván a selyem szunyoghálót.

31.

Mielőtt azonban a dagadó párnák
 A király szemeit nyugalomra zárnák,
 Mielőtt az ágyba fekünnék, mely tiszta
 Színével, szagával édesdeden hívta :

Pergamen levelet vőn ki tarsolyából,
 Megirá, pecsétet is nyomott rá hátul,
 Kis gyűrű pecsétet egy darab viaszra, —
 De azért csak annyi volt annak a haszna.

32.

Mert midőn a király hajnal hasadtával
 Fölkele, hogy számot vessen a gazdával,
 (Nehéz számadás volt, nehezen lett vége :
 Telhetetlen volt a gazda szívessége);

Mikor elbucúzott, kétszer, háromszor is,
 És utána néztek, míg elült a por is :
 Vánkos alatt a lány ezt az írást lelvén,
 Olvasá, de a szó fennakad a nyelvén :

33.

„Rozgonyi Piroska, Rozgonyi Pál lyánya,
Fiú gyanánt léssen apja vagyonába' —
 Egyetlen örökös, ura mindenének,
 Dísz, fentartója a Rozgonyi névnek.

Harci játékot tart piros pünkösdi napján,
 S ki legbajnokabb lesz, azé legyen a lyány,
 Mert ezt így helyesnek, jónak így találja
 LAJOS, Magyarország mostani királya.“

34.

„Ki legbajnokabb lesz!“ — Hogy e szóhoz ére,
 Meghajnallott arcán szép Piroska vére;
 Szeget ütött a szó, nem mondom fejébe :
 Nyilalló örömmel szíve közepébe.

Szűk lett neki a ház, alacsony padlása :
 Ki, ki a szabadra, hogy az eget lássa!
 Virágít a kertben locsolnia meg kell,
 Apja váltig mondja : harmatos a reggel.

35.

Virágai mellett — mit neki virágok!
 Elsuhan, ellebben, le sem is néz rájuk,
 Végig a nagy kerten, a gyümölcsös lankán,
 Le a Tisza partra cél nekül bolyongván.

Akkor vált meg a nap csókkal a mezőtül,
 Akkor ébredt a víz, szerelme tüzetül;
 Közepette széles, fényes égnek, habnak,
 Látszott a nagy puszta keskeny zöld szalagnak.

36.

Megállítá a lyányt vízi képe-mása;
Tárgult a szabadban szíve szorulása,
Könny eredt szeméből, s a ragyogó cseppek
Testvér harmat gyöngyök közzé elegyedtek.

Nagy lélekzetet vón, könnyűlt szíve azzal,
Tele szívta keblét fűszeres tavasszal;
Gilicze bűgása hallatszott megette,
S enyvelgésit párja édesen nevette.

37.

Hallgatván madárra, nézve tűnő habra,
Mindcsak egyre gondolt: a legbajnokabbra.
Egyszer látta Toldit, nagy vitézi tornán,
Azóta felejtí, hosszú idők sorján;

Pillanatra látta, évekig feledte,
De a sok felejtést mind hiába tette:
Mert csak a reménynek egy sugára kellett,
S az egyszer látott kép újra eleven lett.

38.

Ott lebeg előtte, vízben, égen, napban,
Bár mi tárgyra néz is: Toldi képe abban;
Még szemét behúnyva is foly az ígélet,
Mint ha ki valamit erősen megnézett.

Oh szív édes álma, ha nem álom volnál!
Percz, rövid muló percz, soha el nem múlnál!
Rózsa mindig nyilnál, el sem is virulnál!
Szerelem, szerelem, jaj be áldott volnál!

39.

De a legszebb rózsa mellett is van túske :

„Fog-e víni értem (gondolá) a büszke?

Az, kiért a lányok hiába epednek?

Az, kiért a lyányszív hiába reped meg?

Minden szem kíséri, mint virág a napot,

De ő a virág közt csak lovával tapod,

Vagy, mint nap az égen a napraforgókkal,

Egy csöppet se gondol szegény leányzókkal.“ —

40.

Fölösleges volna hosszan elbeszélnem,

Mennyit töprenkedtek azon a levélen,

A levélen is, de hát még az iróján!

S mennyi mindent gondolt a szép eladó lány.

A pünkösöd azonban már nem vala távol,

El-elmúlt egy-egy nap isten jóvoltából;

Nehezen is várták, készültek is nagyon —

Majd meglátjuk, de most egyikcsit elhagyom.

MÁSODIK ÉNEK.

„Jeles öklelések akkor ott levének.“

Illosvai.

1.

Futott a sebes hir, elfutott íziben,
Mi akar most lenni odalent Kesziben :
Fényes hadijáték, melynek neve : torna;
Forr oda a népség, mert hogy is ne forrna.
Mindjár' zajosabb lett az öreg sas fészek;
Ünnep szombatjára gyűlnek a vitézek
Vini a szép lányért, vagy dús birtokáért,
Vagy csak időtöltés, mulatság okáért.

2.

Toldi pedig, mondom, Budán lévén lakos,
Király udvarában vala mindennapos.
Sokszor is felhozta tréfa közt a király :
„No, fiam Miklós, hát? hogy lesz Rozgonyinál?
Gazdag lány, szép is, nem hiábavaló :
Épen hozzád illő, épen neked való —“
Fejét rázta Miklós, mintha talán a szót
Ki akarná rázni a füléből — s nem szólt.

3.

De mikor pajtási az előszobában
 Faggatják, nem igen válogat szavában :
 „Eh mit! nekem asszony? és különcz egy falka?
 Hogy utánam ríjon, mint az ajtó sarka,
 Mindig valahányszor az ajtót behúzem?
 Mindig, valahányszor a lábam kihúzem?
 Eh! megleszek így is; ha ma itt, holnap ott :
 Kedvesebb nekem a nőtelen állapot.“

4.

Ezt dörmögte Miklós, ez az ő nótája,
 Ha nagyon zaklatják, hitet is mond rája.
 Özvegy édes anyja pedig mennyit kérte!
 Csuda, hogy ez egyet meg nem teszi érte.
 „Fiam, édes fiam, mért nem házasodol?
 Elkapott a világ : hidd meg, elkárhozol!“
 Így inté az anyja százszor is azelőtt :
 De csak hallgatással vón a bajnok erőt.

5.

Egyszer ugyan közel járt már (így mesélik)
 A házasodáshoz, benne is volt félig;
 Megszerette a lyányt, nyomba' meg is kérte,
 Azt hívé, a lelkét odaadná érte;
 Már az esküvőre nem hiányzott semmi,
 Csak szép nagy szakállát kelle még levenni,
 (Úgy szokták a nősök) : Toldi le nem vágta :
 Megmaradt a szakáll, s elmaradt a mátká. —

6.

Nos, hogy elközelge piros pünkösd napja,
 Gondját a király is leveté egy napra,
 Hiszen olykor-olykor tán az is pihenhet,
 Ki maga vesződik milliomok helyett.

Testőrző hadából kiszemel nehányat,
 Toldi szabadkozónék, de nincsen bocsánat,
 „Úgy se' ví a lányért“ — mindegy, nincs kegyelem,
 Monda Lajos király : „el fogsz jőni velem!“

7.

Lóra ül még egyszer s Keszibe lemégyn
 Az öreg nemeshez; gondolá nem szégyen;
 Mert a népe kedvét úgy szerette nézni,
 Mint az apa játszó gyermekeit nézi,

Addig-addig nézi, hogy közējök vegyül,
 De azér' kilátszik az apróság közül :
 Ugy tett Lajos épen : játszott is, ivott is :
 De azér' nagyobb volt — király volt ő ott is.

8.

Rozgonyi lakása nem valami fényes,
 De akkor-időben nem is volt szegényes,
 Nem gyalázta vályog erős téglafalát,
 Sok henye kőtámasz terhelte oldalát;

De bizony szűk lett az ilyes alkalomra.
 Néhány szoba van csak : a többije kamra,
 Gabonás, szalonnás, pincze, raktár, magtár :
 A nagyhasú háznak minden része csak tár.

9.

De a szíves gazda tudta módját-sorját,
 Hogy a becsületi ne szenvedjen csorbát
 S azt ne mondja a ház minden érkezőnek :
 „Kivül tágasabb lesz“ — ha vendégi jőnek.

Czifra sok nagy sátort veretett a gyöpre,
 Szőnyeggel bevonva, deszkára, czölöpre;
 Telt is a költsége, hogy nem is sajnálta :
 Érdemes vendégit kész tanyára várta.

10.

Itt fogadá mostan királyi vendégét.
 Legszebb sátorába hívta ő felségét;
 Alig leli helyét, szolgálja, köszönti —
 Csakhogy a lelkét már elébe nem önti.

De Lajos így szóla : „Sem étel sem ital
 Nincs helyén, barátim; hagyján a viadal!
 Mig Isten házába nem megyünk mindnyájon,
 Hogy az Úr Szent Lelke ma reánk is szálljon.“

11.

Ily szép szavak után maga mindjárt kele
 És megindult gyalog; az urak is vele :
 Urak, asszonyságok, deli szűzek sorral,
 Gyöngyös pártáikon lebegő fátyollal.

Sokan beszorútlak, a mennyin befértek,
 De bizony kívül is maradt ám temérdek :
 Templom helyett a menny kéklő boltozatja
 Buzgó éneklésök messzi hangoztatja.

12.

Vége szakadván az isten-tiszteletnek,
 Hamar a játékot kezdeni sietnek;
 Falatoz az éhes; a levente készül,
 A ki szép lyányt óhajt diadalmi részül.

Zeng a zene-szerszám : tárogató jajgat,
 Füttyölő sípokhoz nagy tülök kurjongat,
 Ropog az apró dob, a tábori böffen,
 Mint a bölönbikák egy nádasba' többen.

13.

Nyerít a harczy mén, alig leli helyét,
 Előre szegzi mind hegyes dárda-fülét;
 Nyihog, kapál, rúg, vág Toldi paripája,
 (Ha most el nem szakad, jó erős a pányva).

Maga Miklós jár-ke, bosszankodva szörnyen :
 Minek is jött ide? azért, hogy pihenjen?
 Hogy leüljön félre, valami ebzugba?
 S onnan báméskodják, keze összedugva?

14.

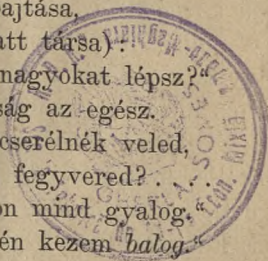
Kérdezi Tar Lőrincz, sátori pajtása,
 (Tizenegy nemesnek, Toldi alatt társa):

„Mi bajod, levente, hogy oly nagyokat lépsz?”
 „Semmi, felelt Miklós, bolondság az egész.

Azt gondoltam : hátha megcserélnék veled,
 Fölvenném sisakod, pánczélod, fegyvered?

Termetünk hasonló, mind lovon mind gyalog.

„Úgy de, monda Lőrincz, az én kezem balog.”

15.

Felel arra Miklós : „No azt vettem észre!
 Én se' vívok jobbra, hanem csak bal kézre;
 Bizd rám. Azalatt te bújj el, és légy veszteg.“
 Rá is bizta Lőrincz; ebbe megegyeztek. —

Odakint azonban nyüzsög a tenger nép,
 Vini a leányért számos ifjú fellép :
 Butkai, Lorántfi, Kompolti, Pohárnok
 S többen, a sorompó gékje előtt várnak.

16.

Képzelden valaki, mintha álmodná, most
 Tarka sátorokból egy tündéri várost :
 Fövenytől aranyló piacot középen,
 Festett új korláttal bekerítve szépen;

Körül, a sok színben, szűzek, asszonyságok,
 Mint ablak közt nyíló szebbnél szebb virágok —
 Hej! a fiatalság föl-fölnéz e tájra,
 Mint piros almáért gyermek a nagy fára.

17.

Majd az *igazlátók*, a sorompó felett,
 Egy magasabb polczon foglalának helyet;
 Fölnyitá a gémfát a tanult *bajmester*,
 Futkos ide-oda, látszik hogy nem restell.

Régi szertartásból a fövenyet bottal
 Turkálja, ha nincs-e tőr vagy hurok ottan?
 Hirdeti, hogy nincsen, igazán megy a sor;
 Most kürtjébe fúvall és kiált háromszor :

18.

„Vitézek, daliák, a sorompó nyitva!
 Nevezetes harczy játék leszen itt ma,
 Királyi pecséttel, a szép Piroskáért,
 Rozgonyi uramnak kedves egy lyányáért.“

Erre minden bajnok, ki magát jelenti,
 Zárt sisakkal, némán, a királyt köszönti,
 Néma főhajtással; míg a torna-birák
 Lobogója színét s czímerét beírják.

19.

Toldi a Tar Lőrincz színeiben áll ki,
 Zöld-fehér bágyadt szín, tudja ott akárki,
 Czimerén tarvarjút visel ősi véрте :
 Sokszor lekárogták czimborái érte.

De most Toldi Miklós vette maga mellé,
 S Lőrinczet azóta csúfolni ki merné!
 Tetszett a lovagnak, hogy amazt ne bántsák :
 Így fonódott köztük és ilyen barátság.

20.

Nagy legény volt Lőrincz, vete nagy árnyékot,
 Társai csúfságból el is nevezék ott
 Majd „hüvöstartónak“, majd meg „lágymosónak“;
 Látszott minden csontja puha porcogónak.

Ezért csak azon volt, hogy alázatosan
 Toldi kegyelmébe valahogy bejusson,
 S mellőle csaholjon a többire bátran,
 Mint kis eb, ha érzi, hogy ő nem gazdátlan.

21.

Hogy törének láncsát a szép Piroskáér?
 Mondja el: kik? hányan? a ki jobban ráér;
 Énnekem ezúttal Toldira van gondom:
 A kivel ő megvitt, azokat elmondom.

Butkai az első, Bátor Após vére;
 Mosolyog a Lőrincz varju czímerére:
 Óneki sárkányfog van paizsán három
 S fark-harapó kígyó, fekete határon.

22.

Toldi magát elsőbb teszi ügyetlennek,
 Lova csetlik-botlik mikor összemennek,
 Bal keze a nagy fát tartani sem tudja,
 Mint valamely kútgém, imbolyog a rúdja!

Vágtat amaz, vágtat, megeresztve fékét,
 Toldinak erősen szegzi rúdja végét,
 Toldi meg a vállán egy különöst rándít,
 Nevetik Lőrinczet, mint az igazándit.

23.

Nincs írva, se festve párja lovagkönyvben,
 A hogy ez ütést ő kikerülte könnyen,
 Nehezét egyszersmind nagy emelő-fának
 Lába közé ejtve Butkai lovának:

Iramatban a ló megállani nem tud
 Mig szügybe nem éri a nagy esetlen rúd,
 Akkor olyat zökken rohanó terhével,
 Hogy urát tarkóján átalveti fővel.

24.

Baj ugyan nem történt. „Szerencse, szerencse!“
 „Maga sem gondolta, hogy így leteremtse!“
 Van kaczagás, van taps: „Rajta! ne félj Lőrincz!“
 Húll a dicsőség rá, hogy no uram őrizz!

Nem is igen fél már, ül már feszesebben,
 Észre lehet venni: hogy' nő a nyeregben,
 Derekat rátartja, egyengeti testét:
 Keveselli még ez, egy bajnok elestét.

25.

„No no, Lőrincz!“ — monda Kompolti Adorján,
 S kiválik a rendből, előre ugorván;
 Toldi nem oly hetykén mozdúl neki ellent:
 Látszik, elég bátor, de vigyáz a mellett.

Rúdját hóna alá feszesen foglalja,
 Markolva erősen rovatékát balja;
 Czélt vele néz: pajzsán köldöke réz gombját;
 S futtat egyenlően, beszorítva czombját.

26.

Össze a két bajnok fele úton roppan,
 Megrendül a mienk, ellenfele jobban.
 Toldi akarattól visszacsukik ferdén.
 Kompolti akarva sem marad a nyergén.

Szép viadal volt ez, senki se mondhatja,
 Helyesli a nézők mind kicsije, nagyja;
 Csendes ugyan, csendes; de hibától mentes:
 Még az irigység is megvallja, hogy „rendes“.

27.

De rá nagyot ühmget Loránt fia Lóránt :
 Nem hagyja, fogadja, a szép eladó lányt;
 Fölveti, megkapja háromöles rúdját :
 No hiszen most, Lőrincz, no 'iszen most mindjárt!

Vissza, szegény, száját tekeré a lónak :
 Hátra, nevetés közt, kullog az ajtónak;
 De megáll, megfordúl; magát neki szánja :
 S daczolva, dorongját ő is ugyan hányja.

28.

Ott, idejét várván hangzó jeladásnak,
 Tüzeli a két hős boszuját egymásnak;
 Lorántfi nagyokat emelint a rúdján,
 Hetvenkedik Lőrincz, kip-kap hebehurgyán,

Ugratja, zavarja szegény paripáját,
 Ide-oda rántja, tekergeti száját,
 Nem annyira mégis, hogy urát levesse,
 Csak, hogy fura mérgét a nép kinevesse.

29.

Mint az, ki haragját ültette nyakára,
 Lódúl sète Lőrincz új viadalára,
 Se látva se hallva, az utolsó perczig,
 Mikor egymás pajzsát szinte bizony pedzik.

Akkor a szálfának oly erőt ad *jobbja*,
 Hogy messze Lorántfit a fővenyre dobja;
 Föl se' tudott kelni, paizon vitték el;
 Gyászolta sokáig ezt az esést, kéekkel.

30.

Lám, könnyen akárki rájöhetett volna,
 Micsoda nagy sast rejt eme varju tolla :
 De ha talán rájött valaki sem mondta :
 Támada ellenben hiu mende-monda.

Rege szállott, régi, néminemű Tarról,
 Ki pokcst megjárta; ének vala arról;
 Neve Lőrincz szintén; most, e csudát látván :
 „Ez az! ez az!“ mondják; „belebújt a sátán“.

31.

Arra nem egy pánczél babonától döbben,
 Keresztet a hősök hánynak vala többen;
 Suhan a szó súgva : elhiszi sok bátor;
 Vagy azért nem próbál, nem hiszi ámbátor.

Királynak azonban messze poros útra
 Fénylő szeme vigyáz már jó darab olta :
 Lovas csapat onnan közelít, s a játszó
 Szellőbe' köszönget a királyi zászló.

32.

Hasztalan int Toldi, hogy viadalt kíván;
 Hasztalan a hírnök, új lovagot híván :
 Egy kopja se' rendül, lobogó sem lendül :
 Soha sincs — úgy vélik — e dolog istentül.

Toldi ugyan ráér, büszke lován léptet,
 Nézdeli nézőit, a hajadon népet :
 Mintha kertben volna, mind virág közt járna :
 Pánczélos dereka nem hajlik utána!

33.

Ezalatt Piroska, rózsaszín sátorban,
 Az érte vivókat nézi vala sorban,
 Szemesen fürkészte, köztük van-e Toldi?
 Szíve szorúlt a mint elesett Kompolti.

De midőn *jobb* kézzel bajnoka egy perczig
 Odakap rúdjához : *neki* megösmerszik :
 Bizonyos! bizonyos! — Visszalöké fátylát —
 Oh, a vak szerelem mindeneken átlát.

34.

Toldi, először most — de csak amúgy fennyen —
 Odaveti szemét : el se' vevé könnyen!
 S mint ha belől a szív szül szapora vádat,
 Maga sem tudván mért? lelke reátámadt.

Lovagi sisakja lobbót vet az arczán,
 Úgy pirul a bajnok mai tolvaj harcán;
 Áll, mint ki sötétben tapogatja czélját —
 Nagy hosszú sohajtás emeli pánczélját.

35.

A csapat e közben lám már odaére,
 Odarúgtat Lókös, fiatal vezére,
 Porosan, izzadtan, le se' szállt a lórul;
 Rosszat susog a nép eme hírmondóruul.

Maga-elé mindjár' intette királya,
 Bársony könyöklőjén lehajolt hozzája,
 Szólt valamit lassan, mire Lajos képét
 Láng csapta, felugrott, s kirugá a székét.

36.

Pihenőt egyszersmind parancsola, légyen,
 S visszavonúl, benső sátra alá mégyen,
 Kövesse, mutatván Lókös Bertalannak;
 Mind az urak s a nép zavarodva vannak.

Mindjár' a sokaság habzó öve tágult,
 Egy-egy lovag is már tanyahelyre száguld,
 Ki magát üdíteni, ki szegény állatját,
 Szorítani szíjját, igazítani csatját.

37.

Toldi tolongásban hamar útat veszte,
 S megeredt felvágva, kantárt megeresztve;
 Falu mögé fordul, fűzes Tisza partján,
 Dagadó habjával délnek alá tartván.

Mit tudja, hová fut? hova jut, mit bánja? . . .
 A semmit, a semmit keresi, kívánja,
 Hol szem ne találná, hol nem lakik ember,
 Föld a hol elnyelné, s folyamot a tenger!

38.

De megáll, megfordúl egynehány dűlőre,
 Vissza nem oly gyorsan futa mint előre;
 Sátrok háta mögé kanyarúl, s az ólak
 Mentiben egy csatlóást odaint a lónak.

Maga leszáll, bémegy tanya-őrző Tarhoz,
 Ki ugyancsak izzadt e nagy viadalhoz:
 Bár más törte magát odakün miatta,
 Jobban beleizzadt ő, az istenadta.

39.

Szó nélkül a bajnok s köszönetlen rányit,
 Lehányja magáról nehezebb gúnyáit,
 Pánczélt, sisakot mit. Azután ledőle,
 Arczczal vágva magát agyaras vadbőrre.

Társa nagyot nézett, s fanyalogva kezdi
 A czepe-czupáját földrül összeszedni :
 Nem tudva, ha merje már venni magára?
 Vagy Toldi parancsát türelemmel várja?

40.

Lőrincz a lovagot jó ideig leste :
 Megrázkodik olykor zokogó nagy teste,
 Vissza egy-egy nyögést csak nehezen tartá,
 Füleit a vadnak csikorogva marta.

Végre felült aztán, odaült a vadkan
 Bőrre, s megszólalt, de nyugodtan, halkán,
 Csak szava-dörgése mélyebb mint a rendes,
 Egyéb viselete nem haragos, csendes.

41.

Elkezdí : „No Lőrincz! *van* szép feleséged,
 De becsüld meg osztán, javasolom néked.
 Tudom, a két szemed drága, fiam Lőrincz :
 De az asszonyt, mondom, jobban apold, őrizd.

Nem tudtam előre . . . te pedig ráhagyta . . .
 Lovagi pánczélom' szenny érte miattad;
 Oda bújtam, hol csak búa lehet járnom —
 Becsüld meg az asszonyt, még egyszer ajánlom.“

42.

Fogadá is Lőrincz neki mennyre-földre,
Mialatt nagy-sebten hadi ruhát ölte;
Szeplős veres arczán ravasz öröm játszék,
S ment a diadalra, hogy ő ne hibázzék. —

Hanem én meg Lóköst odabenn feledtem;
Hadd lássuk, urával mire végzik ketten :
Követ vala : most jó egyenest Prágából,
Csúfos üzenettel cseh király császártól.

43.

„Felségedet — úgy mond — követem alászon,
Ha nem illőt szólok, ne legyen bántásom;
Örömet elnyelném, noha méreg volna :
De elő kell adnom, nem tehetek róla.

Mentünk uram — érve Prága jeles várát,
Üdvözleni Károlyt, csehek új császárárt,
Szomszédi köszöntést királyi nevedben,
Béke-barátságot vívén üzenetben.

44.

Sok, sok idő múlva magához eresztett,
Énvelem elsőbb is kötélődzni kezdett,
Dölyfösen és fitymán : „Hát te gyerek!“ monda,
(Követem, a szót nem Felségednek mondva)

„Magad is gyermek vagy, az urad is gyermek,
Becsületet sem tud tenni az embernek;
Nem akar magánál ismerni különbet? . . .
Hozzám ilyen úrfit ne bocsásson többet.

45.

Azt izenem néki, s annak az anyjának,
 — Odamondott egy szót,“ (megsúgta urának) —
 „Ereszsze fiát már szoknya-szalagjárul,
 Hadd tegye a tisztjét, a mi reá hárul :
 Maga személyében idejőjön hozzám,
 Jó Magyarországnak adaját meghozván;
 Tizenegy királyok, hódolt fejedelmek,
 Idegyülnek hozzám : ő is jelenjen meg.“

46.

Gúzsba szorult egy in erre Lajos szívéen,
 Zúgó füleinek most is alig hívéen.
 Még, a mit adóru becestelenűl monda,
 (Majd *megfizet* ügyis!) nem annyira nyomta :
 De, hogy édesanyját említeni merte,
 Attól keserűvé facsarodott lelke;
 „Részeg csap!“ sziszegé foga közt, és hármat
 Lépdelve siette végig a nagy sátrat.¹⁾

47.

De megállott mindjárt, csillapodván vére,
 Derüle méltóság a viseletére :
 „Jól van, uram Lókös; teljesítjük tisztünk;
 Maradjon ez a szó egy ideig köztünk.“
 Azzal pihenésre küldötte követjét,
 S izené, hogy ottkünn a viadalt kezdjék;
 Maga is nyugottan megjelenék helyén;
 Senkise' gondolná, mi evődik beljén.

48.

Volt még azután is viadal akárhány,
 Győzelem és bukta, nagy ütlegek árán;
 De, mivel a hármát egyik sem üté meg:
 Elhagyom; úgy is már hosszú ez az ének.

Most a diadalra, a díj-adalomra
 Mind a vitéz ifjak begyülének sorra;
 Himes övet, boglárt, azok is mind nyernek,
 Kik az első díjra gondolni se' mernek.

49.

Nem jött ide, nézni, se leány sem asszony,
 Hogy a leventéknek valamit ne hozzon:
 Gyöngyös arany munkát, ön szép keze mivét;
 S nyerte akárhányszor a dalia szívét.

Oh te, ki vagy lengébb, gyengébb tavi nádnál,
 Csöppel sem erősebb Éva köz-anyádnál,
 Oh asszonyi nem te — becsület e nemnek! —
 Koszorúd mindég volt férfias érdemnek.

50.

Piroska, szegény, ült sok más hajadonnal,
 Bajnoka érkeztét várván bizalommal;
 Egyszer üget Lőrincz: az a tulajdon ló,
 Ugyanaz a fegyver; mindenbe' hasonló;

De csak egy pillantás, a szerelemé kell:
 Jaj neki! a szíve ketté hasad ékkel;
 Sikolt nagyot egyet, valamint a héja,
 S öszveroskad szegény, lerogy elalélva.

51.

Felocsolák, fűzék társai legottan,
 — Nem csoda, suttogták, ilyen állapotban :
 Megkötni az éltét egy idegen társsal;
 Így jár bizony a nő a nagyravágyással.

Szive baját egy sem tudja Piroskának;
 Panasza most sincsen halovány ajkának :
 Édes ölö bűnét kebelébe zárván,
 Megy az áldozatra — néma, kötött bárány.

52.

Egy szóba kerülne : világos azonnal;
 Tanú is akadna mellette bizonynyal
 Ki felállna mindjárt, ki a csalást sejtí :
 Hanem ő azt a szót soha ki nem ejti.

Nem is úgy dajkálták, nem is úgy nevelték,
 Leányi szemérem leköti a nyelvét,
 Született szemérem, tanult kötelesség :
 Oh, a leány sorsa csupa kénytelenség!

53.

De, ha erőt tudna is venni szemérmén,
 Nem lázad-e lelke mai szörnyü sérvén,
 Hiszen *itt volt, megvitt*; odadobá csúfra,
 Mint egy leszakított virágot az útra.

Most ennyi gyalázat ember elé jusson? . . .
 Kocsi után ő, mely fel nem veszi, fusson? . . .
 Nem! bár a halálnál még iszonyúbb jönne. —
 Záporosó módra megeredt a könnye.

54.

A himők azonban csendesedőt fúvall,
 Hirdeti a győztest nagy erős fenszóval :
 Fehér-zöld lobogó álljon elé, mondja ;
 Jön is, időt sem vár, hogy háromszor mondja.

Meghajtja magát a felséges királynak,
 Meg az egész népnek s viadal-biráknak,
 Sisak-ellenzőjét felüti orczátlan
 Egy lassu morajnak odanézve bátran.

55.

De kiugrat Illés, az öregebb Kolta,
 (Élt a gyanúpörrel már kezdete oltá) :
 Odaugrat tűzzel Piroska elébe,
 Öcscse Jakab, János követik mentébe' :

„Ótalmára — kiált — az erőtlen nemnek,
 Keserű könnyéért ama két szép szemnek,
 Mely a menyasszony bús arczára legörgött :
 Megvívunk vele, bár maga voln' az ördög!“

56.

Megszeppene Lőrincz hallva eme szókat,
 Szaporább szeplővel arcza leve hókadt,
 Ide-oda vizslat szeme, mint az ebnek,
 Ha sok erős kuvasz nekiesett egynek ;

De Piroska törle könnyeit, és szóla —
 Gilicze-nyögését erőlteti szóra :

„Köszönöm, köszönöm. Nincs panaszom semmi.
 Akarok Tar Lőrincz felesége lenni.“

57.

Így ebben ez elmúlt. Lőrincz legelébb is
Elnyerte jutalmát, el a kötelét is :

A mátkai gyűrűt nevetlen ujjára;
Örvend neki a hős : azt hiszi, jól jára.

A többi jutalmat is eloszták rendre.
Hajlott az öreg dél immár naplementre;
Zöld leveles színben terítve sok asztal
Meg vala, mind sávós gyönyörű damasztal.

58.

Ott Rozgonyi a nép elejét kínálja,
Felyül, az asztalfőn magyarok királya;
Kinn ökröt az alrend örömeire süttet,
Csapon öreg hordók egri bora lüktet.

Illett, hogy a jó kedv eleinte késsék,
De hamar meghozza jó étel, egészség :
Majd a tüzes bortól oly kedvre gyulának,
Mintha nem is torját ülnék Piroskának.

59.

Maga Lajos király nyájas vala, vidám,
Minapi barátság poharát újítván;
Tréfája Piroskát is készti mosolyra :
Szerelmes-e még jó *Csuta Györgybe*? mondja.

Komolyan szól aztán : „Semmise' mult rajtam :
De nem úgy ütött ki a hogy én akartam;
Mindegy! a szerencsét ez is érdemelte :
Dicső Károly atyám apródja, neveltte.“

60.

„Uraim, koczczantsunk örömére mának! . . .
 Izenetét hoztam felséges anyámnak,
 Látni Piroskát ő, hírebül, ohajtja,
 Lészen az árvának anyja helyett anyja;
 Udvara közzé, míg nap alatt lesz, kérte,
 Férjhez is ő adja, kegyesen ígerte;
 Azután is mindég marad édes lyánya :
 Éljen az ifjú pár! billikomot rája!“

61.

Éljen! riad a szó egy tele sátorral;
 Rozgonyit is többen éltetik a borral,
 Ki az új tisztesség gőze miatt szédül
 S tündöklök apai büszke örömétül.
 Csak Toldi nem eszik, nem is iszik, hallgat;
 Volt kúnkapitánya hátul egy asztalnak, ²⁾
 Messzirül az édes méreg-italt nyelte :
 Gyönyörű Piroskán odaveszett lelke.

62.

Senki nem is látná az-nap ugyan kedvét,
 Meg se csippentené Eger áldott nedvét,
 Ha rögtön egy hírnek moraja nem szárnyal :
 Hogy *háboru* készül cseh király császárral.
 Ki tudja? ki mondja? titok ez még eddig;
 Lőkös daliái, gondolom én, sejtik :
 Benne van a légben, a lemenő napban,
 Mely Prága felé most fetreng véres habban.

Míg ugyan a király ott vala s a hölgyek,
Szótlan ivott Miklós, mint röge a földnek :
De azok elmenvén, felpattana : haj rá!
S a nagy ezüst kannát fenekig felhajtá.

Cselekszik is aztán olyan ivást, tánczot
Reggelig, a milyent a világ nem látott,
Padokat rombolva, czölöpöt felszedve —
Maga egy háboru Toldi veszett kedve.

HARMADIK ÉNEK.

„Nagy parancsolatja cseh király császárnak;
Adaját kívánja jó Magyarországnak,
És a személet látni ifju Lajos királynak.“

Moscai.

1.

Másnap idejében oszladoz' a vendég,
Paripát nyergelnek fiatal leventék,
Kocsi-hintón, orsós, födeles szekéren
Kiki módja, rangja, tisztí szerént mégyen.

Rozgonyi hajnaltól sűrög elé s hátra,
Elreked, elfárad a hálálkodásba,
Útravalót minden kocsihoz rendén ád :
Eledelt embernek, lónak puha szénát.

2.

Lajos is felkelt a rövid álmu nappal,
Mely csak alig szunnyadt, megin' ébren talpal,
Nagy út van előtte, meredek nagy hágó;
A király álmát is gond veri el, rágó :

Nem azért, hogy e szenny rajta ne száradjon
(Attul ugyan nem fél) : de, hogy intést adjon,
Oly példát, a miből messze megismerjék,
Magyarok királyát bántani hogy' merjék.

3.

Sátor előtt immár, lovon és fegyverben,
Kísérete ott áll, s Lőkös hada, szerben :
Csak Toldi hiányzik, dalia testőre,
Mert haza kéredzett, még otthon, előre.

Fele-utján, mondá, Nagyfalunak lészen, ³⁾
Jó öreg anyjához, engedje, benézzen,
Egy napra, ne többre. Lajos ezt nem bánta,
Hogy jó fiu, még jobb szívvel van iránta.

4.

Király lova is már ott áll vezetéken,
Rojtos takarója csülkét veri épen,
Ezüst liliummal tele irva selyme,
Üstöke gyémántján strucz lobogó pelyhe.

Lajosnak is aztán megnyilik a sátra ;
Szembe, Piroskával, Rozgonyi ott várta,
Nehogy az indulás idejét téveszszék ;
Búcsuzva, köszönve utjára ereszszék.

5.

De nem üle ám fel, hanem elébb, fogta,
Piruló Piroskát maga karon fogta,
S indult vele szépen befelé, a háznak :
„Nincs idekinn, úgymond, helye búcsuzásnak.“

Rozgonyi utánok ballag süvegelve,
Le is ült házában kegyes fejedelme,
Gazdáinak, intvén, maga mutat széket,
Nyájason egykissé velök elbeszélget.

6.

Ottan Rozgonyinak meg kelle igérni,
 Budára leányát fel fogja kísérni;
 Örömet ígérte, öröme telt benne,
 Nem tudja, hogy inkább temetőbe menne.

De Lajos, köszönve, mond : „az idő múlik;“
 Vissza lekísérték, le megint a lóig;
 Szép karcsu növését pattantja nyeregbe, —
 S tűnt az egész kis had magavert fellebbe.

7.

Hát Miklós ezalatt merre vadult? hol volt?
 Kedve szakadtából, mondom, ivott, tombolt
 Akkor egész éjjel, leveles szín hantján;
 Mint bús bika, olykor nagyokat sikkantván.

De midőn halványabb lett reggel a fáklya,
 Szaporább a füstje, kevesebb a lángja :
 Toldinak is mindjár' lelohadt a kedve,
 Hajnali szellőtől elébb fázni kezdte.

8.

Azután szétnézett vígalmai romján,
 Megútálta magát ez éji tivornyán,
 Borivó pajtásit odahagyá lopva,
 Megy, zaboláz, nyergel, lóra magát dobja.

Ideát van a komp, hanem a révésznek
 Alusznak, az is még mind tennapi részeg :
 Maga hát a kompot viszi által könnyen;
 Csigá nélkül hajtá, hogy hamarább menjen.

9.

Aztán neki indul Tisza-menti siknak,
 Falu rajta sűrű, mint égen a csillag,
 Magyaros a neve, magyar a ki lakja :
 Nem irtotta még ki az Isten haragja.

Nagyfalu helysége nem igyenest délen —
 Fekszik, hol a rest nap legutóbb kel télen :
 Arra felé Miklós fékét kanyarítja,
 Tudja már a Pejgó, ha nem is tanítja.

10.

Szellő veri vissza sörényit a ménnek,
 Jól esik az Toldi nehezült fejének :
 Nem annyira bortól feje pedig tompa,
 Mint a tegnapi nagy indulat elnyomta.

Csak a lehetetlent lehetne letetni :
 Piroska személyét egy perczre feledni! . . .
 Csak Lajos indulna hamar a táborral! . . .
 Vigasztalja magát : „eh! kimegy a borral.“

11.

Hiszen el is szállott a borital gőzi,
 Roppant nagy egészség, nagy erő meggyőzi :
 Mégsem szabadulhat Rozgonyi lányátul :
 Akármire gondol, az is ott van hátul.

Ha csak a délibáb szűz fátyola lebben :
 Már mintha Piroskát kivehetné ebben,
 Mint mikor a fátyolt ő visszavetette, —
 Oh, hogy a föld akkor el nem sülyesztette!

12.

Mérföldek azonban visszafelé futnak,
 Tornyai, kastélyi eleven faluknak,
 A falu jó népes, rajja pedig lépes,
 Kicsiből, mint a méh, takarítani képes.

Toldi, lovát az nap pihenni se' hagyta,
 Egyszer, puha fűben, féken, megkapatta
 S nosza megint : hajrá! víz az inán csordul;
 Mire a nap megszáll, Nagyszaluba fordul.

13.

Vele lakott másszor öreg anyja Budán,
 De haza sovárgott, haza ment azután,
 Nehogy elpusztúljon a vagyon és hajlék,
 Mihelyest *György* úrnak halomása hallék.

Mert nem ada isten hosszú éltet annak,
 Juttatta fogára erdei vadkannak,
 Holló vájta szemét, farkas évé máját;
 Jó anyja fogá fel kis anyátlan lyányát.

14.

Hej! nem is álmodta a nemzetes asszony,
 Hogy neki ez a nap ily örömet hozzon.
 Ablak előtt ül, de onnan keveset lát,
 Mindössze az udvart meg az aprómarhát :

Mert úgy vala e jó ősi ház kiszabva
 Úgy látta helyesnek a ki helybehagyta,
 Hogy sohse bámuljon országba-világba :
 Nézzen, igaz bölcsként, befelé, magába.

15.

Most az öreg asszony lódobogást hallott,
Szívébe azonnal nagy öröm nyilallott:
„Jaj! Miklós“ rebegé, s kiszaladt elébe,
Nem leli a rostély nyitját hevenyébe.

Szép Anikó meg' már, György eladó lyánya,
Mielőtt a sarkon befordula bátyja,
Fut elébe, fut, fut; kengyelibe pattan,
S mint valamely ostor, csókja olyat csattan.

16.

Hagyta hugát Miklós játszani Pejköval,
S indult anyja-felé, köszönő szép szóval,
Megcsókolta elébb halavány homlokán
Még föl se' jutott a lépcső három fokán,

Mikor aztán fenn volt, lehajolt hozzája,
Amaz áldott kézre odaforrt a szája;
Édes anyja, szegény, kívül a ruháján
Csókolgatta fiát, szíve verő táján.

17.

Ekkor a nagy-házba mentek együtt, karon. —
Mondani sem szükség, hogy lett lakodalom!
Dehogy leli helyét Miklósnak az anyja!
Cselédnek is áll most pincze, kamra, konyha.

Bencze, a *vén* Bencze vala pinczemester,
Belőle ki is tört, hogy arra nagyon szer:
Úgy járt, ha borért ment, hogy ne kelljen várni,
S úgy hozza, hogy kétszer sohse kelljen járni.

18.

De maga koránsem iszik azér' sokat,
 Forgatva fejében apai gondokat.
 Iszik ő, mint szokta, búfeledés végett,
 Vagy ha barátságból mutat emberséget :

De mikor sejté, hogy nincs semmibe' hijány,
 Enni avagy inni már senkise kíván,
 Odaszólt fiának, egy buksi legénynek,
 Toldihoz ők ketten a házba menének.

19.

S elkezdi : „Haóta én tudom az eszem,
 Kenyerem ettől az öreg háztól eszem,
 Rossz süheder voltam, kicsi mint az öklöm,
 Jut eszembe : Toldon szántottunk, hat ökrön,
 Ostoros én voltam, mer' apám az ekét . . .
 De minek keríték ilyen nagy fenekét?
 Hej! micsoda termés lett abban a földben :
 Nem lát olyat ember mai szűk időben.

20.

Még akkor a szegény apám uram is élt,
 Csakugyan Benczének hitták ő kigyelmét;
 Én is, mikor *ez* lett (látom a bolondok
 Czifra neven kapnak) : Bencze legyen, mondok.
 Nagy fiu; ehol van : gyere hé közelébb.
 Szégyellős e' kicsit, mint fiatal cseléd.
 Hej, nagy uram, tudja? jut még az eszébe
 Mikor együtt mentünk a *király* elébe?

21.

Sokkal ifiabb volt a fiannál kelmed,
 De magosabb mint ő, jobban is megtermett;
 Hányszor is elmondtuk azelőtt: no, ebből
 (Kelmedet értettük) ember lesz, ha megnől.

Biztattam is: álljon katonának... vagy mi,
 De az édes anyját nem akarta hagyni:
 Pedig itt van! úgy van! megmondtam előre:
 Lám no, milyen embert csináltam belőle!

22.

Ezt a fiút sem t'om mi a patvar lelte,
 Katonának vágyik, vagy mi az eblelke!
 Azt hányja örökké: nem leszek én paraszt,
 Nem én, apám uram; elszököm ha maraszt.

Itt van, Nemzetes úr! azért hoztam elő,
 Legyen hozzá kelmed igaz gondviselő,
 Apja helyen apja, vezető vezére:
 Isten is úgy áldja kigyelmedet érte."

23.

Elmosolyodék az együgyű beszéden
 S hányja-veti Miklós a dolgot eszében:
 Elvigye-e Benczét? vagy jobb neki otthon
 Az eke szarvánál, soh'se kóborogjon?

De Anikó Benczét egy asztali késsel
 Lovagnak üté már, három kis ütéssel,
 Azután, kitörvén hangos hahotába,
 Vonszolta magával a cseléd szobába.

24.

Ott egy avas szekrény minden zege-zugát
 Felhányva, előszed holmi viselt ruhát,
 Melyeket a bátyja, miután kinőtte,
 Régen lehajított már annakelőtte.

Anikó mindaddig lim-lomola közte,
 Míg egy egész öltőt válogatott össze,
 Od'adá Benczének, ingyen, ajándékba,
 S biztatta, tanuljon bele mindjárt, még ma.

25.

Ezalatt aggódó szeme az anyának
 Meglátta, hogy örül fia szívéen bánat,
 Láttá, hogy a jó kedv csak aranyfüst, melyen
 Átal-feketéllik gondja nem egy helyen;

Érezte is a bűt, mint érzi előre
 A seb, ha zivatar készül az időre,
 Vagy mint égi madár, mely pihenést nem lél :
 Oh, nincs igazmondóbb anyaszívnel, szemnél!

26.

Vállán göndörödő fürtjét simogatja,
 Mi baja? mi lelte? kérdezi, faggatja;
 Minden szava színméz : édes fia, lelke,
 Galambja, virága : mi baja? mi lelte?

Könnye is egy kérdés az elolvadt szemben,
 Csak szomorú hirt vár hogy alácsöppenjen;
 Rezgő szava, képe, test-oda-hajlása :
 Mind csupa szív, részvét, bizalom-forrása.

BIBLIOTECA JUDEJEANA 4*

SALA DE LECTURĂ

27.

Ezt látva, szívének ő se' parancsolhat,
 És, mint olyan ércz, mely csak nehezen olvad,
 Soká tartja magát, de ha olvad, ömlik:
 Keserű érzésben Toldi előzönlik.

Odaborúl anyja szerető keblére,
 Hajtja fejét élte kettős kútfejére,
 Könnyez is, úgy tetszik, zokog is mint gyermek —
 Már szégyen, avagy nem, embernyi embernek.

28.

S kezdé panaszkodni, a leánynyal hogy járt.
 Toldiné a könnyét letörülte mindjárt:
 Nem érzi hiába! ezt az ilyen bajt a,
 Ki hamar, vagy régen átalesett rajta!

S monda neheztelve: „Nosza, ne légy gyermek!
 Azt tudtam . . . az ember gondol veszedelmet . . .
 Nem a világ egy lány, s van lány a világon:
 Terem az szebbnél szebb, mint rózsa az ágon.“

29.

Toldi nem ezt várta. Hát baja csak *semmi!*
 Szégyellte, hogy ilyen gyáva tudott lenni:
 „Soha nekem! — mondá — ha aranyból lesz is,
 Egy se', anyám, egy se'! elfeledem ezt ist.

Csak én megin' egyszer csatába mehessek,
 Kardot kavarintsak, szál-kopiát vessek!
 Ha majd körülöttem harczriadó bömböl:
 Mint a tavalyi hó, úgy kimegy eszemből.“

30.

S mint a zimankós ég ha magát kisírta,
 Szele is megfordult, felszakad egy tiszta :
 Toldi az anyjának mutat olyan képet —
 Hanem épen Bencze, az ifju, belépett.

Kard veri a czombját, vállát veri mente,
 Kinyalva pogányul, csupa kész levente :
 Megállá keményen, mint egy mutatófa,
 S rövid habozással így eredett szóba :

31.

„Vitézlő nagy uram, szépen megkövetem,
 Egy sisakos bajnok, úgy látom idegen,
 Odalent a hágcsón kigyelmedet várja,
 Hogy vele megvíjon életre-halálra.“

Toldi legott sejté : „hogyan, a patvarba!“
 Felszökik a mint van, szalad a pitvarba :
 Hát csakugyan ott egy szörnyű vasas vitéz,
 Vele a holdfényen viadalt állni kész.

32.

Látta ugyan Miklós, hogy övé a fegyver,
 Anikó, a húga, hamiskodik evvel,
 Iszonyú láncsáját balja felől tartja,
 Villog a jobbában fényes erős kardja :

De azér' a szemét összerántja vadul,
 Felgyűri az ingét, karja kiszabadul,
 Rohan üres kézzel : megszalad az ellen,
 Hármat lép, elesik a nehéz fegyverben.

33.

„Ugy kell! eben esett! köszülötte lyánya —“
 Kiált odafutván Toldiné, mert szánja;
 Fölemeli szépen, tizszer is megkérdeve :
 Nem fáj-e valahol? könyöke vagy térde?

Baj nincs : de van ebből sok tréfa, nevetség,
 Lesz mivel egymás közt eltölteni az estét;
 Anikó bátyját is tréfáiba vonta,
 Ez azonban, titkolt nevetéssel, monda :

34.

„Nagy pajkos ez a lyány; veszedelmet érez :
 Ugyan anyám, mért is nem adod már férjhez?
 Vagy nem akad néki az egész Sárréten,
 Ki legalább egyszer megverje egy héten? . . .“

Anikó bátyjára hamisan pillantott,
 Felkapta az ágyról a pihenő lantot,
 Busa szemöldökét ránczolva keményen
 Tiszta erős hangja így csendüle mélyen :

1.

„A mi lyányunk nem eladó,
 Büszke, daczos, válogató;
 Jobbra balra pillogató,
 De a szíve színmutató;
 Nem eladó.

2.

Szeme nyájas, szava édes,
 Maga tetszős, bár negédes;
 Rád tekinthet, mosolyoghat :
 De azért, hogy törbe foghadt,
 Nagyon kétes.

3.

Hej! pünkösdi kis királyné :
 Rózsa vagy-e? tulipán-é?
 Rózsa vagyok, szúró tüske,
 Tulipán-szív nincs oly büszke
 Mint a lányé.

4.

Jár utána gazdag fősvény :
 Nagy szerencse! fele köszvény.
 Jár szegényes, az nem kényes :
 Majd megeszi, olyan — éhes :
 Ott az ösvény!

5.

A deák ül könyve mellett,
 Úgy böltüzi a szerelmet;
 Lám az apród, ha nem ül is,
 Százat szeret könyvne'kül is :
 Odább kelhet!

6.

Özvegy ember csak hitvány bor,
 Eczet az, mi azután forr ;
 Minden zugban síró gyermek :
 Dajkát keress, ne szerelmet,
 Szegény jámbor.

7.

Hát te pánczél? párducz mente?
 Van-e benned jó levente?
 Jaj, ha volna, beh szeretném!
 Ezer közt is szemem-szedném
 Ha lehetne.

8.

Egy van ilyen, az egyetlen,
 Messzi tőlem, bár mellettem :
 Könnyü nézni, megölelni,
 De szeretni, *párját lel*ni
 Lehetetlen!"

35.

Igy ebben ez elmúlt. Így öreg éjfélig
Nyájason az időt hamar elbeszélük;
Édes övéi közt enyhül Toldi gondja,
Mig a rövid álom Piroskához vonja.

De korán a hajnal ébren leli másnap,
Búcsúzva, Budára ered útnak;
Követi sok „áldás“, kíséri „szerencse“;
Utána poroszkál sárga lován Bencze.

36.

Lajos ezenközben, magyarok királya,
Hazaért, s a márvány palotában hála;
Esteli megjöttét anyjának izente,
Fáradt volt, lefekütt, magát kipihente.

De reggel az anyja' termeibe lépett,
Monda Piroskáról neki nyájast, szépet,
Leirta előtte, mint egy irott képet!
Már alig is várja, hogy lássa, Erzsébet.

37.

Hanem arról, a mi fiu-szívét nyomta,
Semmit is anyjának a király nem monda,
Sőt rejti pirulva maga önmagátul,
Fátyollal eszében elleplezi hátul.

Az adót ellenben, császár üzenetjét,
Nem titkolja, se azt, hogy' látta követjét?
Látta gyalázattal, fogadta kevélyen:
Mire a királyné megindula mélyen:

38.

„S te nyugszol, a míg ezt meg nem keserűli?
 Az én *fiam* e szót, Károly fia, túri?
 Szemeidben villám haragot sem látok :
 Ily sértés Iszonyú! . . . Oh átok, oh átok!
 Mért nem siketül már Buda harczi zajtul?
 Mért nem kaczag a dob, trombita nem jajdul?
 Egy óra gyalázat — ha ki abban fetreng
 Menj; vissza se jőjj míg hadi zászlód nem leng!“

39.

De csöndes erőben Lajos erre mondja :
 „Hiszen ez szívemnek éj- s nappali gondja“ —
 S távozik anyjától fiui kézsókkal,
 Ki soká jár-kei még elharapott szókkal,
 Meg-meg is áll, bársony padlóját döbönti —
 Mig a szokott órát asszonya jelenti :
 Akkor imádkozva borul egy fülkébe
 S egyszerre buzgóvá esik alá képe.

40.

Király pedig otthonn beparancsolá most
 Maga fő-deákját, Küküllei Jánost,
 Erre levén a nagy leveles-tár bizva,
 Hol az ország minden dolga le van írva :
 És monda : „Se nappal ne nyugodj' sem éjjel,
 Hányd az egész tárat nekem össze, szélyel :
 Vajon e szép ország — kiderül-e onnat —
 Hogy adózott volna más birodalomnak?“

41.

Erre csudálkozva János pap elámul :
 „Felséged e munkát rendeli tréfául,
 Hiszen maga tudja, jobban akár nálam :
 Holtig keresem bár, még úgy se' találom.“

De Lajos nem tréfált, és komolyan szóla :
 „Készíts nekem írást, bizonyosat, róla,
 Eleitől kezdvén a fizetés dolgát :
 Hamikor ez ország, vagy más neki, szolgált.“

42.

Rendeli; egyszersmind parancsa kiméne :
 Országá huszonnégyszáz legidősebb véne
 Budára begyűljön egy bizonyos napra :
 Tisztelve megöszült fiak éltes apja,

Olyan, ki magas fő hivatalban forgott,
 Nemes is, méltó is, érti is a dolgot,
 Nádor vala, tárnok, avagy országbíró,
 Vagy egyéb méltóság érdemivel bíró.

43.

János egész tárát teszi mindjár' tüvé,
 Könyveit, írásit napokig betűzé;
 Sok vala : átok s bűn nem emészté még meg :
 Tanúi öröklött régi dicsőségnek.

Olykor mosolyodva tola egyet félre,
 Egy-egy ének volt az, ama hét vezérre;
 Bulcsu, Lehel, Taksony riadó csatái;
 Béla, Dicső,⁴⁾ László : magyarok királyi.

44.

Mikor aztán eljött az a bizonyos nap,
 Mikor az írással készen leve a pap,
 Mikor a huszonnégy öreg is felgyüle :
 Tanácsot, az ország nagyjaival, üle.

Király a követnek először is intett :
 Mondja el, a császár vele hogy bánt, mint tett?
 Bertalan elmondá, (kihagyva belőle
 Lajos anyját — így volt meghagyva előre.)

45.

S mint, ha sötét felhők gyülekeztek zordul,
 Lassan elébb egyik vagy a másik mordul,
 Azután a villám szeme itt-ott rebben,
 Majd a tüzet, dörgést szaporázzák többen;

Egyszer összeszakad a nappal, az éjjel;
 Ég s föld; zagyva sötét a vakító fénynyel;
 Szél harsog, eső zúg; s mind e kevert hangnak
 Tetején a villám ördöge sikkangat :

46.

Úgy, komoran gyültek, bal hír szele hajtván;
 Komoran csüggének Bertalan úr ajkán;
 Moraj, izgás támad; szem villog; az elme
 Nem hiszi, és még vár több hihetetlenre;

Mikor aztán nincs több : egyszerre riadnak;
 Kitör a düh : felforr könnye gyalázatnak;
 Csörög a kard, s villan; kiki mind felkölt, és
 „Bosszu! boszú!“ „Harcz! harcz!“ vijjong az üvöltés.

47.

Lajos a zajt csendre intette kezével,
 Elkésve ha rikkant még azután némely,
 Megszégyelli magát az is, a szót félen
 Harapva, lehúzza, süti fejét mélyen.

Akkor Lajos így szólt: „Híveim! én értem
 E zajból, mire kész haragotok értem:
 De tanácsba gyűltünk, nem időtlen zajra —
 Olvasd, pap, az írást, hogy kiki meghallja.“

48.

S inte Küküllőnek keresztül a vállán.
 Nagy hangon az olvas, háta mögött állván:
 „MI LAJOS — így kezdé — Magyarok királya,
 Levelünk rendében, bizonyos tudtára

Adjuk, egyetemben, kit e dolog illet,
 Közel úgy, mint távol lakozóknak innét,
 Bármilyen, minden és karba' levőnek,
 Valaki mostan él, s kik ezután jőnek.

49.

Károly cseh király és birodalmi császár,
 Elbízva magát hogy e hatalom rászállt,
 Merészele minket alatta-valónak
 Mondani, és nevét említeni adónak.

Mi azért elvégzők, hogy utána járunk,
 Felhányattuk egész leveles nagy tárunk:
 De sem ez az ország, sem régi királyi,
 Soha nem voltak más' fizető szolgálói.

50.

Ellenben örökké nevezetes hírrel
 Ragyog amaz ősünk s híre eget ér fel,
 Kinek *ostora* két birodalmon zúgott,
 Adót neki önte Napkelet és Nyúgot.

Ennek örökségét mikor elfoglalta
 A Hét-magyar, azt is mindenki uralta :
 Említsük-e Árpád fejedelmet? Zsoltot?
 Taksony avagy Dicső fizettek-e zsoldot?

51.

Sőt érezte bizony két birodalomnak
 Veséje, hatalmát Vérbulcsu-, Botondnak;
 Hallotta remegve Lehel ádáz kürtjét,
 S ontá lábaihoz aranyát ezüstjét.

Kérdje meg a császár kik előtte régen
 Últek — Lajos, Konrád — birodalmi széken;
 Maga Henrik, Ottó árnyéki felelnek,
 Győzve is irtódzván nevére Lehelnek.

52.

De szilaj erőszak idejét ám hagyjuk,
 Nem vala Istennél igaz áldozatjuk :
 Hanem István, István, magyarok szent őse,
 Nem volt-e hatalmas, maga-ura ő se? . . .

Hadaiban félték, s midőn köte békét
 Tisztelve keresték jobbja szövetségét,
 Amaz áldott jobbét, mely koronát szerzett
 S mely, mint birodalma, rohadást nem szenved.

53.

Igaz ugyan, pártos napjain a honnak
 Kiveték a hálót, a melyet rég fonnak,
 De bevonák ismét idegen császárok :
 Gyalázat, nem egyéb, szálla bizony rájok.

Péter is, az első, megfizeté drágán :
 Szeme tündér fényén, és élte világán;
 Salamon is, a ki árúba vetette
 Maga szép országát : lakola érette.

54

Nem szolgált a magyar soha még hűbért is,
 Ha csak egy kopját is, de csak egy fillért is;
 Királyait önnön hatalomból kente
 Mióta király lón amaz első szente.

Imhol, Károly atyánk esete nem régi :
 Csupa egy szóért majd megrendüle széki :
 Maga ő sem kellett, „a pápa kezéből,
 De kellett, szabadon, magyarok szivéből.

55.

Mi tehát — így végzé — ennek igazára,
 Hadd tudja meg a cseh magahitt császára,
 S megtudja, jelenben vagy sok idő telve,
 Körül a világnak minden fejedelme :

Adtuk Budavárott levelünk, négy héttel
 Pünkösöd napja után, királyi pecséttel,
 Hogy az Üdvösségtől, ezeren kezdendő
 Háromszáz negyvenhét vala az esztendő.“ —

56.

Ekképen az irás, magyarul s deákul,
 Megvala szép rendben; tanubizonyságul
 Hogy Lajos a békét igaz okért bontja;
 „Helyes! helyes!“ „Úgy van!“ kiki tűzzel mondja.

Ez nem elég: most az élő tanuk jönnek,
 Ritka jelensége a huszonnégy főnek,
 Hattyu fehér haj mind, vagy letarolt üstök:
 Kiket, imádkozván, meghitel egy püspök.

57.

„Isten úgy segítjen s végnapodon Fia
 Előtt úgy támadjon melletted Mária;
 Úgy szóljanak érted Isten minden szenti;
 Magul-magod úgy ne szakadjon s veszszen ki;
 Isten színét úgy lásd; föld úgy ki ne vessen;
 Amaz örök pokol úgy el ne temessen;
 Úgy szörnyü halállal lelked meg ne haljon:
 A mint igazat szólsz nekem: *arról, vajjon?*“

58.

Itt azután kérdést János teve sorra;
 Feleltek a rezgő szavu vének arra,
 De megerősíté hangját kiki mostan,
 Hogy az igazsághoz méltóbb legyen a hang.
 „Tudja-e a tanú?“ Nem tudja! nem, egy se,
 Hogy a magyar lett vón' bárki hűbéresse;
 — „Tudja-e a tanú?“ Mind tudja bizonynyal,
 Hogy semmi köze nincs a birodalommal.

59.

Erre megint ötven nemes úr felállta,
 Ott, a feszületre, kész hitet ajánla
 Üdvöt kárhozatot fejeikre vévén :
 Hogy *igazán eskütt* ez a huszonnéggy vén.

Mind e bizonysgot írásba szerezték;
 Azután szép renddel a tanácsot kezdék,
 Komolyan és bölcsen végezve íránta,
 A hogy a tárgy, a hely, a személy kívánta.

60.

S abba' maradtak, hogy oda fel Trencsénhez,
 Mint legközelebb a Morva határszélhez,
 Vértanu szent Lőrincz napra hadat járnak,
 Ellene indulván cseh király császárnak.

Ezzel odahagyva fejedelmök házát,
 Hordják szélyel a hír dagadó kovászát,
 Megkél az egész hon nagy haragos harczzal,
 S vérben lemosandó nemzeti kudarczzal.

61.

Toldi is őrt állván az nap ura mellett,
 Nagy mérges kelevény szívére szökeltett,
 Alig-alig fojtá dühe kitörését,
 Tömve, repedt várként, indulati részét.

Győzte magát mégis. De mikor elmentek,
 Fel a király elsőbb, és szélyel a rendek :
 Toldi nem állhatta, s követve királyát
 Megereszté a szó s türelem zabláját.

62.

„Megyek én, hadd menjek! nincsen maradásom :
Ehezi a szemem, hogy cseh ebet lásson,
Holtra tudom nézni, hadd legelem őket!
Hamar a zsengéjét! nekem az elsőket!

Én fussak előre, csatázni, bitangra;
Én legyek a vészkiáltó, a trombita hangja;
Leszek én tűz, sáska, istennyila, hóhér —
Követem Felséged a goromba szóér’.”

63.

Csöndesen a király megszólala : „Miklós!”
És mint paripát mely bokros avagy csiklós,
Várta hogy a vérhab telijét elfújja;
Szünet után : „Miklós!” monda neki újra.

Toldi, nevét hallván (nem tudja mi végett) :
„Parancsoljon uram — felelé — Felséged!”
Úgy csillapult vére lefelé azonban,
Mint az örök esep hűll nagy üres barlangban.

64.

„Toldi fiam“, kezdé a király harmadszor,
„Tudom én, ember vagy a hol ember harczol;
De ha egész harczot *egyedül* kén’ állnod :
Meg tudnád-e, felelj, védeni királyod?”

Miklós bizonyítá : száz élte ha volna,
Százszor a királyért örömet meghalna.
„Nem a halált kérdem, az utolsó bérünk” —
Monda Lajos „azzal ne siess : ráérünk.

„De ha, teszem, volnánk nagy veszedelembe',
Csak te meg én, haddal körülállva, szembe',
Vagy lesbe kerülnénk, vagy rabul esném én,
Idegen országban, te szabadon lévén :

Bíznál-e, fiam, hogy magad' is kivágod,
S kettőnk erejével menekül királyod,
Legalább míg jőne a ki segélyt hozzon?“ —
Hallgata egyikissé, s mond a lovag : „Bízom.“

66.

„Úgy hát, legyen e szó — mintha nem is élnél;
Többet is erről majd hallani Trencsénnél.

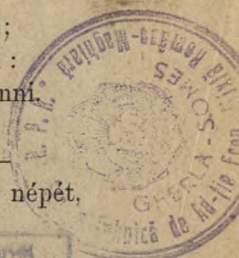
Addig, ha dolog kell, adok azt is : nyergelj,
Ott a Szilágy, a Nyir, Máramaros, Erdely :

Szedj hadat, önkéntest, a király zsoldjába,
Válassz a legények színébe' javába',
Eregesd falkánként trencsényi vidékre,
Magad is, Lőrinczkor, odajöhetsz végre.“

67.

Toldi sisakhoz kap hirtelen e szóra,
Megvakarná fejét ha nem aczél volna;
Szeretne bizony már csehet ölni, enni :
De király parancsa : azaz így kell lenni.

Biztatja különben fejedelme titka,
Táplálja előre harci kaland, ritka; —
S legalább, míg felhajt hét vármegye népét,
Rozgonyi Piroskát elfeledi végkép.

28726P

